

کردشگری سلامت

راهکار توسعه اقتصادی استان‌های شمال غرب ایران

اسلام مصطفی

(عضو باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل)

با مقدمه پروفسور کردوانی

انتشارات جهاد دانشگاهی واحد تهران

۱۳۹۲

سرشناسه	: مصطفوی، اسلام، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: گردشگری سلامت: راهکار توسعه اقتصادی استان‌های شمال غرب ایران /
	تألیف اسلام مصطفوی.
مشخصات نشر	: تهران: جهاد دانشگاهی، واحد تهران، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۸۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۳۳-۱۰۲-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه : ص. [۷۲] - ۷۳.
موضوع	: گردشگری پزشکی
موضوع	: گردشگری پزشکی -- ایران
شناسه افزوده	: جهاد دانشگاهی، واحد تهران
رده ی کنگره	: ۱۳۹۲ گ ۲ م ۶/۵/۷۹۳ RA
رده ی دیسی	: ۱/۳۶۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۳۹۴۱۶۳

گردشگری سلامت

مؤلف: اسلام مصطفوی

ناشر: انتشارات جهاد دانشگاهی واحد تهران

طراح جلد: سعید صحابی

ناظر چاپ: احمد آرش

لیتوگرافی: زاویه نور

چاپ و صحافی: موسسه چاپ و صحافی شریف

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۲۰۰۰ ریال

نوبت چاپ: اول - زمستان ۱۳۹۲

ISBN: 978-600-133-102-2

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۳۳-۱۰۲-۲

<http://nashr.jahat.ir>

نشانی: تهران - صندوق پستی ۱۸۶-۱۳۱۴۵

en.jahat@gmail.com

تلفن: ۶۶۹۵۵۷۵۳ - تلفکس: ۶۶۹۵۳۴۶۸

تلفن مراکز پخش: ۶۶۴۹۰۷۴۰ - ۶۶۴۹۰۷۴۲

این اثر، مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را

بدون اجازه مؤلف یا ناشر تکثیر و کپی برداری نماید مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

«ويزکيهم و يعلمهم الکتاب و الحکمة»

مقدمه ناشر

ایران امروز در اشتیاق توسعه و استقلال گام های محکم و استواری برمی دارد. همه روزه در گوشه و کنار مملکت با حلقه های خودکفایی علمی و فنی رخ نموده و با عنایت و یاری خداوند متعال و در سه تلافی و کوشش جامعه علمی و دانشگاهی حرکت به سوی مرزهای دانش شتاب بیشتری به خود می گیرد. خدای را شکر می گوئیم که این فرصت را ارزانی ما داشته است تا گام هایی هر چند کوچک در راه رشد و نشر دستاوردهای علمی و فرهنگی کشور برداریم، باشد تا با یاری خداوند متعال و با پرتو همت اندیشمندان، نویسندگان، مترجمان و متخصصان مؤمن و متعهد بتوانیم با همفکری و همپایی اسلامی را در تحقق اهداف خدا یاری رسانده و دین خود را به انقلاب اسلامی و به سوی اهدافی عزیز ادا کنیم.

انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران در راستای وظایف خویش و به منظور نیل به اهداف علمی - فرهنگی نظام جمهوری اسلامی مبادرت به انتشار آثار ارزشمند و مورد نیاز علمی و دانشگاهی می نماید. در این راه از کلیه اساتید، پژوهشگران و صاحبان قلم و اندیشه دعوت به مشارکت و همکاری می گردد.

تقدیم به

حرف‌های نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران که همچون شمع سوختند تا نور وجودشان روشن‌تر راه

آیندگان باشد.

www.ketab.ir

مقدمه

سراسر کشور عزیزمان ایران، حتی گیلان و مازندران می بایست بیابان می شد. (ماقند: امارات متحد عربی، صحرای آفریقا و غیره) زیرا از عرض جغرافیایی ۳۰ درجه شمالی کره زمین یک هوای پرفشار (Anti syklon) معروف به پرفشار مجاور حاره ای می وزد، که تاثیر آن در نیمکره شمالی از عرض ۱۵ تا ۴۵ درجه است. این هوای پرفشار به هر منطقه ای که بوزد با بارش (پراکنده کردن هوای مرطوب و مانع شدن از صعود آن) مانع از تشکیل ابر و بارندگی می شود. کشور ما در مرکز این هوای پرفشار است زیرا عرض جغرافیایی ۲۵ تا کمتر از ۴۰ درجه قرار دارد. بنابراین سراسر آن حتی گیلان و مازندران هم می بایست خشک و بیابانی می شد. اما خوشبختانه در طول دوره تکامل کره زمین دو اتفاق افتاده که اینطور نشد و حتی نسبت به وسعتش از لحاظ تنوع اقلیمی (از مرطوب تا نیمه خشک، نیمه بیابانی و بیابانی) و مناظر طبیعی، آب و هوای گوناگون، ابرهای معدنی و دیگر عوامل طبیعی یک سرزمین استثنایی شده است.

۱- خشک شدن دریاها در دوران سوم زمینشناسی و باقی ماندن یک دریا در شمال کشور (دریای خزر) و یک دریا در جنوب آن خلیج فارس و دریای عمان. ۲- سرد شدن کره زمین و در نتیجه آن چین خوردن و کوهستانی شدن سطح وسیع آن کشورمان و به وجود آمدن کوهستان ها، رشته کوه های مرتفع با جهت مناسب و مساعده به بارش رشته کوه های البرز، زاگرس، کوه های مرکزی و دیگر ارتفاعات در مناطق مختلف آن پس از عوامل (کوه ها و دریاها) با از بین بردن اثر پرفشار در بسیاری از مناطق توأم با دشتهای مرکزی و عرصه های پست کویری و بیابانی باعث به وجود آمدن تپ های مختلف آب و هوایی و مناظر طبیعی گوناگون با انواع مختلف پوشش گیاهی و زیست گاههای انسانی و دیگر موجودات شده، رود ها، آبشارها، چشمه سارها، غارها، انواع آبهای معدنی و معادن و دیگر منابع و اشکال طبیعی در کشور عزیزمان شده اند. خلاصه دریاها، کوه، دشت، جلگه، کویر و بیابان و غیره سبب شده اند که ایران از لحاظ تنوع شرایط طبیعی یک کشور مناسب برای جلب انواع مختلف گردشگران در هر فصلی از سال گردد به گونه ای که این جانب با سفر به مناطق مختلف جهان و شناختی که از کشورها، از نزدیک دارم، معتقدم ایران از لحاظ شرایط طبیعی، به ویژه تنوع

اقلیمی و مناظر طبیعی (اکو- ژئو- شرفو- هیدروتوریسم) بعد از آمریکا، آنهم با پنجاه ایالتش، قرار دارد. به عبارت دیگر، در سطح کره زمین، کشوری پیدا نمی شود که همچون ایران (بعد از آمریکا) دارای این همه تنوع طبیعی باشد.

تنوع توپوگرافی (کوه، پایکوه، دشت) زمین ساختی، خاک و آب و هوای مرطوب، نیمه خشک با آفتاب درخشان، عرصه های شور و کویری (نمکزارها) به ویژه سبب بوجود آمدن نوع شدید انواع گیاهان، به خصوص داروئی و صنعتی و نیز چشمه های آب معدنی گوناگون در سراسر کشور شده اند به گونه ای که از منابع جذاب و مهم گردشگری سلامت آن بشمار می آیند.

آقای اسلام مصطفوی این دانشمند جوان پس از تألیف مقالات و کتابهای متعدد، در زمینه های گوناگون، اینک برای اولین بار در ایران "کتاب گردشگری سلامت" را به رشته تحریر درآورده اند که استان های پر از طب سنتی است، به ویژه طب سنتی آذربایجان که به زبان محلی "ترکه داوا" مشهور می باشد. دارای ابعاد مختلف درمانی با استفاده از گیاهان داروئی، املاح معدنی، برخی اعضا بدن حیوانات و نیز از تجربیات ارزنده برخی افراد محلی آشنا به اصول درمان است تا از این طریق به کشور خودشان و به ویژه استان های شمال غرب کشور و زادگاه مولف خدمتی کرده باشد.

به آقای مصطفوی نیز برای تألیف این کتاب با ارزش تشکر می گویم و موفقیت های الهی بیشتری را توأم با سلامتی کامل برای این دانشمند جوان و فعال در خدمت بزرگ مسئلت دارم. جهاد دانشگاهی از بدو تاسیس همواره خدمات ارزنده ای در زمینه های گوناگون در جهت اعتلای کشور انجام داده است، از انتشارات جهاد دانشگاهی و امیدوارم به خاطر چاپ این کتاب که می تواند در جهت سلامت انسان ها و اقتصاد کشور، بسیار موثر واقع بشود، تشکر ویژه ای دارم.

پرویز کردوانی

زمستان ۹۲

پیشگفتار

گردشگری یکی از منابع عمده درآمدزایی و ایجاد اشتغال در جهان به شمار می‌آید، بسیاری از برنامه‌ها و سیاست‌گذاران توسعه صنعت گردشگری را رکن اصلی توسعه پایدار یاد می‌دانند که می‌تواند با برنامه‌ریزی اصولی و مناسب و شناسایی فرصت‌ها و محدودیت‌های گردشگری در توسعه ملی و منطقه‌ای و تنوع بخشی به اقتصاد ملی و منطقه‌ای نقش موثری را بر عهده داشته باشد. این کتاب راجع به رشد اقتصادی و توسعه گردشگری سلامت، بر پایه طب سنتی آذربایجان، در منطقه شمال غرب ایران بررسی شد.

استان‌های واقع در شمال غرب ایران از نظر اقلیمی چون "ترکه داوا"، سیستم طب سنتی مردم بومی منطقه، را دارند و با توجه به اقلیم مناسب آن منطقه، آذربایجان و شهرهای آن، که بسیاری از حکمای اسلامی آن را اقلیم اعتدالین یا شهر سلامت نامیده‌اند قرار گرفته است. در ادامه به موارد ذکر شده و سیستم طبقه‌بندی جغرافیایی، نظر و دیدگاه حکمای اسلامی در باب آذربایجان و شهرهای سلامت موجود در این منطقه بررسی می‌شود.

حکمای طب سنتی هر نیمکره را به هفت اقلیم با مدارهایی به ۱۲ درجه تقسیم‌بندی کرده و آن‌ها را اقلیم سبعة می‌نامند، اقلیم اول در طرف استوا بوده که گرم‌ترین و رطوبت در حداکثر خود است. هرچه از اقلیم اول دورتر شویم از حرارت کاسته می‌شود و در اقلیم چهارم معتدل و شامل مناطقی از ایران، چین و بخش‌هایی از اروپاست و در آخر به اقلیم هفتم می‌رسیم که شامل قطب‌هاست که سرد و خشک هستند.

حکمایی چون ابن سینا و حکیم گیلانی یکی از شرایط هوای خوب را قرار داشتن در منطقه معتدل، بین حرارت و برودت، می‌دانند، در کتاب حکیم گیلانی چنین آمده است: "اقلیم رابع هوای آن معتدل است و اعدال امکنه است، به جهت آنکه در وسط اقلیم واقع می‌باشد و هوای آن معتدل در کیفیات اربعه و فصول اربعه آن منظم است. مبداء اقلیم چهارم جایی بود که نه‌ار

اطول آن چهارده ساعت و ربع باشد و عرض آن سی و سه درجه و نصف و ثمنی منسوب به آفتاب و شهرایی چون تبریز، مرو، اردبیل، مراغه و نخجوان در آن قرار دارند. تعاریف فوق بخشی از قابلیت‌های مناطق یاد شده را در برداشته و نیز به دلیل نامگذاری امسال تحت عنوان «سال حماسه سیاسی و حماسه اقتصادی» توسط مقام معظم رهبری (مد الله العالی) بر خود واجب دانستم تا لیبیک گویان قدم در راه تکمیل و نگارش این اثر بردارم. کتاب حاضر در سه فصل گردآوری شد و به شناسایی، تعاریف و راهکارهای توسعه گردشگری سلامت بر پایه طب سنتی اقدام شد، از آنجا که هیچ اثری به جز کتاب وحی، خالی از اشکال نیست، از شما تاید، پژوهشگران و صاحبان علم تقاضا دارم تا با انتقادات سازنده اینجانب را در هر چه بهتر شدن اثر حاضر یاری فرمایند.

اسلام مصطفوی

زمستان ۱۳۹۲

فهرست عناوین

مقدمه ناشر.....	۵
مقدمه	۹
پیشگفتار.....	۱۱
فصل اول: کلیات	۱۷
۱-۱ درآمدی بر گردشگری سلامت	۱۷
۲-۱ بیان مسئله.....	۱۸
۳-۱ کارکرد و اهمیت موضوع تحقیق حاضر	۲۰
۴-۱ هدف کلی تحقیق	۲۱
۵-۱ روش تحقیق.....	۲۲
۶-۱ ساختار تحقیق	۲۳
۷-۱ گردشگری سلامت	۲۴
فصل دوم: مبانی نظری گردشگری سلامت	۲۷
۱-۲ پیشینه پژوهش	۲۷
۲-۲ موقعیت جغرافیایی و مشخصات استان‌های مورد مطالعه	۲۹
۱-۲-۲ استان اردبیل.....	۲۹

۲۹	۱-۱-۲-۲ آب و هوا
۳۰	۲-۱-۲-۲ تاریخ و فرهنگ
۳۱	۲-۲-۲ استان آذربایجان شرقی
۳۱	۱-۲-۲-۲ آب و هوا
۳۲	۲-۲-۲-۲ تاریخ و فرهنگ
۳۲	۳-۲-۲ استان آذربایجان غربی
۳۳	۱-۳-۲-۲ آب و هوا
۳۳	۲-۳-۲ تاریخ و فرهنگ
۳۴	۲-۲ استان زنجان
۳۴	۱-۴-۲ آب و هوا
۳۵	۲-۴-۲ تاریخ و فرهنگ
۳۷	۳- تعاریف و سنجش سستی آذربایجان "ترکه داوا"
۴۱	۱-۲-۳-۲ اشخاص روحانی مقام معنوی و دستان شفا بخش:
۴۱	۲-۲-۳-۲ سینخ چی
۴۱	۳-۲-۳-۲ نیکه چی
۴۲	۴-۲-۳-۲ چوپچی
۴۲	۵-۲-۳-۲ اوتاچی ها
	۶-۲-۳-۲ مزاج شناسی و فلسفه شناخت بیماری با سستی "ترکه داوا"
۴۳	
۴۵	۴-۲ مفهوم گردشگری سلامت و انواع آن
۴۷	۵-۲ دلایل و اهداف گردشگری سلامت:
۴۹	۶-۲ تجربیات برخی کشورها در توسعه گردشگری سلامت
۵۰	۱-۶-۲ گردشگری سلامت در هند
۵۰	۲-۶-۲ گردشگری سلامت در تایلند
۵۰	۳-۶-۲ گردشگری سلامت در مالزی
۵۱	۴-۶-۲ گردشگری سلامت در سنگاپور

۵۱	۲-۶-۵ گردشگری سلامت در فیلیپین
۵۲	الف-خدمات پزشکی و جراحی
۵۲	ب-ارائه خدمات سلامت سستی و جایگزین
۵۳	ج-سلامتی و تندرستی
۵۳	د-مرکز بین‌المللی بازنشستگی
۵۶	۲-۶-۶ گردشگری سلامت در ایران
۵۷	۲-۷ قابلیت‌ها و پتانسیل‌های گردشگری سلامت در استان‌های شمال غرب کشور
۶۳	۲-۸-۱ افته‌های تحقیق بر اساس مدل SWOT
	۹۱ بحث و تحلیل بر توسعه گردشگری سلامت براساسطب سستی‌آذربایجان "ترکه
۶۵	داوا
۶۵	۲-۹-۱ راهبردهای تهاجمی / تهاجمی (SO)
۶۵	۲-۹-۲ راهبردهای تهاجمی (ST)
۶۶	۲-۹-۳ راهبردهای ازمنه (WO)
۶۷	۲-۹-۴ راهبردهای تدافعی (WT)
۶۹	فصل سوم: اصول کاربردی گردشگری سلامت
۶۹	۳-۱ بحث و پیشنهادها
	الف. مطالعه و طرح نظام جامعه توریسم سلامت در استان‌های شمال غرب
۶۹	کشور
۷۰	ب. مطالعه نظام اطلاع رسانی و ارتباطی توریسم سلامت
	ج. ایجاد دهکده‌های سلامت برپایه طب سستی‌آذربایجان در استان‌های شمال غرب
۷۰	کشور
۷۱	د. بررسی راه کارهای خصوصی سازی صنعت توریسم سلامت
	ه. مطالعه طرح ایجاد بیمه مشترک بین‌المللی و اصلاح نظام بیمه داخلی مرتبط
۷۲	با گردشگران بخش درمانی
۷۲	و. طرح تدوین قوانین و مقررات اصلاحی

ز. تدوین برنامه موثر برای معرفی توانمندی‌ها و بازاریابی در این بخش ۷۲

ح. برنامه‌ریزی برای بهبود کیفیت و استانداردهای بهداشتی - درمانی

شمال‌غرب کشور در مقایسه با سایر نقاط جهان ۷۳

ط. طرح آموزش و جذب نیروی انسانی متخصص مدیریتی و برنامه‌ریز بخش.

سلامت ۷۳

ی. ایجاد مراکز آموزشی مرتبط با سلامت و گردشگری در استان‌های

شمال‌غرب کشور و برنامه‌ریزی در جهت تبدیل شدن به قطب علمی کشور در

این زمینه: ۷۴

س. سخن آخر ۷۴

منابع ۷۵